

СТАЛА ЕКОНОМІКА

УДК 339.9:330.34

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.13964149>

**Соціально-економічні аспекти глобалізації і сталого розвитку як
ключових детермінант цивілізаційного поступу у XXI столітті**

Кошовий Богдан-Петро Олегович

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри демографії, трудових відносин і соціальної політики ЗВО «Львівський університет бізнесу та права»,
<https://orcid.org/0000-0001-8550-0028>

Прийнято: 19.06.24 | Опубліковано: 29.06.24

***Анотація.** Мета статті полягає в аналізі соціально-економічних аспектів глобалізації та сталого розвитку як ключових детермінант цивілізаційного поступу у XXI столітті. Автор прагне показати, як взаємодія глобалізаційних процесів та принципів сталого розвитку впливає на еволюцію суспільних структур, культурних норм, технологічних інновацій, політичних систем та економічних практик.*

Методи дослідження базуються на міждисциплінарному підході, включаючи історичний, системний та порівняльний аналіз для виявлення основних детермінант цивілізаційного розвитку. Використовуються також елементи соціально-економічного прогнозування для оцінки впливу сучасних технологічних і глобальних процесів на майбутнє цивілізаційного поступу.

Результати дослідження підтвердили, що глобалізація є не лише рушієм економічної інтеграції, але й формує нові виклики для соціальної стабільності, культурної ідентичності та політичної суверенності держав. У XXI

столітті розвиток інформаційних технологій суттєво прискорює глобалізаційні процеси, формуючи нові моделі міжнародної співпраці. Водночас сталий розвиток, що передбачає гармонію між економічним зростанням та збереженням природних ресурсів, набуває ключової ролі у забезпеченні цивілізаційної стійкості. Окреслено основні ризики та виклики для націй у частині інтелектуальної безпеки, що виникають в умовах глобалізації.

Висновки дослідження демонструють, що ефективне керування глобалізацією та впровадження сталого розвитку є визначальними для майбутнього людства. Встановлено, що інтелектуальна безпека та технологічний розвиток є вирішальними факторами для забезпечення стабільності та процвітання у XXI столітті.

Ключові слова: глобалізація, сталий розвиток, цивілізаційний поступ, соціально-економічні детермінанти, інтелектуальна безпека.

Socio-economic aspects of globalization and sustainable development as key determinants of civilizational progress in the 21st century

Bohdan-Petro Koshovyi

Ph.D. in Economics, Associate Professor, Associate Professor, Department of Demography, Labor Relations, and Social Policy, Institute of higher education “Lviv University of Business and Law”, <https://orcid.org/0000-0001-8550-0028>

Abstract. *The purpose of the article is to analyze the socio-economic aspects of globalization and sustainable development as key determinants of civilizational progress in the 21st century. The author aims to demonstrate how the interaction of globalization processes and sustainable development principles influences the evolution of social structures, cultural norms, technological innovations, political systems, and economic practices.*

The research methods are based on an interdisciplinary approach, including historical, systemic, and comparative analysis to identify the main determinants of civilizational development. Elements of socio-economic forecasting are also used to assess the impact of modern technological and global processes on the future trajectory of civilizational progress.

The research results confirmed that globalization is not only a driver of economic integration but also creates new challenges for social stability, cultural identity, and political sovereignty of states. In the 21st century, the development of information technologies significantly accelerates globalization processes, shaping new models of international cooperation. At the same time, sustainable development, which ensures a balance between economic growth and the preservation of natural resources, plays a crucial role in maintaining civilizational resilience. The key risks and challenges for nations in terms of intellectual security arising in the context of globalization are outlined.

The study concludes that effective management of globalization and the implementation of sustainable development are crucial for the future of humanity. It is established that intellectual security and technological development are decisive factors in ensuring stability and prosperity in the 21st century.

Keywords: *globalization, sustainable development, civilizational progress, socio-economic determinants, intellectual security.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап розвитку суспільства відзначається динамічними змінами у соціально-економічних та політичних процесах, що зумовлені глобалізацією та необхідністю досягнення сталого розвитку. Ці два феномени стають ключовими детермінантами цивілізаційного поступу, визначаючи напрямок еволюції суспільних структур, економічних систем та культурних практик. Однак, взаємодія між глобалізацією та сталим розвитком не є лінійною та безпроблемною, що породжує низку наукових і практичних завдань. Зокрема, постає питання забезпечення цивілізаційної стійкості та інтелектуальної безпеки в умовах

зростаючої глобальної взаємозалежності, що вимагає ґрунтовного наукового осмислення та обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років значна кількість наукових робіт була присвячена вивченню впливу глобалізаційних процесів на економічний розвиток та культурну інтеграцію (Smith et al., 2020; Jones & Harrison, 2021). Особлива увага приділяється питанню соціальної справедливості та екологічної відповідальності у контексті сталого розвитку (Greenfield & Peters, 2019). Однак, незважаючи на велику кількість публікацій, залишається недостатньо розглянутою проблема взаємозв'язку глобалізації, сталого розвитку та інтелектуальної безпеки на національному рівні (Black, 2020; White et al., 2022).

Зокрема, у роботах Grey (2019) та Nguyen (2023) піднімається питання ризиків, пов'язаних із втратою інформаційного суверенітету та загрозами для національної ідентичності в умовах глобалізації, проте ці дослідження не надають цілісної картини стосовно інтелектуальної безпеки як складової сталого розвитку. Потреба у глибшому осмисленні цих процесів вказує на необхідність нових досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні залишається невирішеним питання розробки цілісної концепції, яка б одночасно враховувала виклики глобалізації, необхідність сталого розвитку та забезпечення інтелектуальної безпеки. Недостатньо досліджені також питання формування механізмів захисту інтелектуальних ресурсів у глобалізованому світі.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є системний аналіз впливу глобалізації та сталого розвитку на цивілізаційний поступ у XXI столітті з особливим акцентом на інтелектуальну безпеку. Основними завданнями дослідження є виявлення ключових детермінант цивілізаційного розвитку, аналіз взаємозв'язку між глобалізаційними процесами та сталим розвитком, а також обґрунтування ролі інтелектуальної безпеки як одного з визначальних факторів стійкості цивілізаційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цивілізація – це складний

соціальний конструкт, що охоплює широкий спектр людських досягнень і організаційних структур, який розвивався протягом тривалого історичного періоду. Цей термін використовується для опису рівня культурного, технологічного, економічного та політичного розвитку суспільства, що відрізняється високим ступенем урбанізації, соціальної стратифікації, символічних систем комунікації (наприклад, писемності), а також створенням і підтриманням складних соціальних інститутів [1].

Ключовими характеристиками цивілізації є розвинені форми управління та соціальної організації, розширення масштабів економічної діяльності, що включає спеціалізацію та поділ праці, а також наявність і розвиток наукових знань та освіти. Також до важливих аспектів цивілізації відносять розвиток мистецтва, релігії, філософії та інших форм культурної діяльності, які відображають унікальні цінності та вірування суспільства [2].

Цивілізація, таким чином, є не лише сукупністю матеріальних об'єктів, таких як міста, інфраструктура або технології, але й системою цінностей, норм, знань та вірувань, які формують основу соціальної взаємодії та людської культури в цілому.

Цивілізаційний поступ, відомий також як цивілізаційний розвиток, є багатовимірним процесом, який охоплює еволюцію суспільних структур, культурних норм, технологічних інновацій, політичних систем та економічних практик у рамках цивілізації. Він включає в себе не лише матеріальний розвиток, такий як покращення життєвих умов та технологічний прогрес, але й соціальні, культурні та інтелектуальні аспекти людської діяльності.

Цивілізаційний поступ не є лінійним або однозначним процесом. Він може супроводжуватися конфліктами, регресами та непередбачуваними змінами. Особливу увагу в цьому контексті заслуговує баланс між технологічним розвитком та збереженням навколишнього середовища, а також між економічним зростанням та соціальною справедливістю. Цивілізаційний розвиток вимагає врахування глобальних викликів, таких як

кліматичні зміни, ресурсна обмеженість та міжнародні конфлікти, а також адаптації до них.

Детермінанти цивілізаційного поступу – це ключові фактори, які впливають на розвиток та еволюцію цивілізацій протягом історичних епох. Вони охоплюють широкий спектр елементів, від технологічних інновацій до соціальних змін, і відіграють вирішальну роль у формуванні та розвитку суспільних структур, культурних практик, економічних систем та політичних інститутів [2; 3; 4; 5; 6]. Розгляд цих детермінант дозволяє глибше зрозуміти динаміку цивілізаційного розвитку та його багатогранність.

Технологічний розвиток є одним з основних двигунів цивілізаційного прогресу. Інновації та технологічні здобутки сприяють зростанню продуктивності, поліпшенню якості життя та розширенню можливостей людини. Технології не тільки підвищують ефективність виробництва, але й сприяють глобальній інтеграції, полегшуючи обмін знаннями та культурними досягненнями.

Економічне зростання відіграє важливу роль у розвитку цивілізацій, стимулюючи соціальний та культурний прогрес. Воно включає розвиток ринків, збільшення торгівлі та підвищення рівня життя населення. Економічна стабільність і процвітання створюють умови для інновацій та культурного розквіту, забезпечуючи ресурси для освіти, науки та мистецтва.

Соціальні зміни відображають еволюцію суспільних норм, цінностей та інститутів. Вони охоплюють такі аспекти, як соціальна справедливість, розширення прав та свобод, а також трансформацію соціальних структур. Соціальні трансформації сприяють гармонізації відносин у суспільстві, зменшенню конфліктів та забезпеченню стійкого розвитку.

Культурний розвиток включає зміни в мистецтві, літературі, філософії та науці, які відображають зміну світогляду та креативності людства. Цей аспект є фундаментальним для розвитку цивілізаційних цінностей та ідентичності. Культура є носієм спадщини, що передається з покоління в покоління, формуючи національну самосвідомість та сприяючи інноваційним пошукам.

Політична еволюція описує зміни у формах управління та розвиток демократичних інститутів. Це включає формування ефективних державних систем, правових норм та механізмів управління суспільством. Політична стабільність та розвинуті інститути забезпечують правопорядок і сприяють економічному та соціальному розвитку.

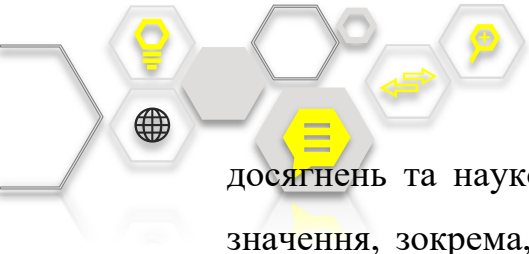
Релігійний вплив глибоко вплітається в цивілізаційну матрицю, впливаючи на культуру, мораль, соціальні норми та іноді навіть на політичні системи. Релігійні ідеї та організації часто служать як канал для передачі цінностей та світоглядних орієнтирів. Релігія може об'єднувати людей, формувати спільні ідеали та сприяти соціальній згуртованості.

Наукові відкриття вносять істотний вклад у цивілізаційний розвиток, прискорюючи технологічний прогрес і збагачуючи культурне та інтелектуальне середовище. Наука відкриває нові горизонти пізнання, сприяючи розвитку технологій і формуванню нових методологічних підходів у різних сферах діяльності.

Наведені детермінанти не існують ізольовано, а взаємодіють та взаємопідсилюють один одного, формуючи складну мережу взаємозалежностей, яка визначає хід історичного процесу та цивілізаційного розвитку. Розуміння цих детермінант дозволяє глибше усвідомити траєкторії розвитку людських суспільств та їх взаємодію зі світовою історією.

У первісному суспільстві головними детермінантами поступу були мінімальні технологічні та економічні здобутки, які лише частково сприяли соціальним та культурним змінам. Роль релігійного впливу була помірною, оскільки первісні вірування не мали систематизованої форми.

Стародавні цивілізації демонструють зростання значення економічного зростання та культурного розвитку, підкріплене формуванням ранніх політичних інститутів і посиленням релігійного впливу. Такий розвиток створив основу для стабільності та процвітання суспільств, що дозволило їм розвиватися у науковому та технологічному плані. Античність характеризується збільшенням ролі технологічного розвитку, культурних

досягнень та наукових відкриттів. Соціальні зміни також набули більшого значення, зокрема, через розвиток демократії в грецьких полісах. Це стало передумовою для інтеграції суспільств, зміцнення їх економічної потужності та стабільності.

Середньовіччя було епохою значного релігійного впливу, що переважав над іншими детермінантами. Проте, розвиток політичних структур і культурних практик продовжувався, створюючи передумови для майбутніх соціальних змін та економічного зростання. Відродження знаменувалося вибуховим зростанням культурного розвитку, наукових відкриттів та технологічних інновацій. Епоха економічного зростання та соціальних змін сприяла формуванню нових світоглядних парадигм і політичних інститутів, що стало основою для переходу до Нового часу.

Промислова революція позначилася надзвичайним зростанням технологічного розвитку та економічного зростання, що призвело до суттєвих соціальних і культурних змін. Політична еволюція та наукові відкриття отримали новий імпульс, що сприяло переходу до індустріального суспільства. XX століття характеризується максимальним рівнем важливості технологічного розвитку, економічного зростання, соціальних змін та наукових відкриттів. Це століття стало свідком значного культурного розвитку та політичних трансформацій, що вплинуло на глобальну інтеграцію та взаємодію суспільств.

Сучасність, з одного боку, продовжує тенденції попереднього століття, з іншого – акцентує важливість інтелектуальної безпеки як загальноцивілізаційної цінності, що сприяє цивілізаційному поступу у глобальних масштабах. В умовах глобалізації та інформаційних технологій, наукові відкриття та технологічний розвиток відіграють вирішальну роль у формуванні міжнародної стабільності, економічного процвітання та соціальної гармонії. Забезпечення інтелектуальної безпеки вимагає створення ефективних механізмів захисту знань та інновацій, а також підтримки

культурного розвитку та освіти, що сприяє зростанню цивілізаційного потенціалу на всесвітньому рівні.

Таким чином, узагальнюючи історичні зміни щодо цивілізаційного поступу, можна відзначити, що еволюція суспільств визначається складною взаємодією різних детермінант, що у різні епохи мають різний ступінь важливості. Ці зміни мають безпосередні соціально-економічні наслідки, які виступають як мета, наслідок і основа подальшого поступу. Економічна стабільність, соціальні трансформації та культурний розвиток формують фундамент для нових етапів цивілізаційного прогресу, підсилюючи глобальну інтеграцію та забезпечуючи стійкий розвиток людства.

Загальний огляд проблематики інтелектуальної безпеки і її актуальності у XXI столітті охоплює розгляд широкого спектра викликів і можливостей, що виникають у відповідь на стрімкі зміни у глобальному контексті. Це століття характеризується безпрецедентною динамікою у таких сферах, як технології, економіка, соціальні зміни, політика та екологія. Двадцять перше століття відзначається революційними змінами в області цифрових технологій, штучного інтелекту, біотехнологій, та нанотехнологій. Сучасні зміни утворюють значні можливості для розвитку, але також породжують етичні, правові та соціальні дилеми. Так, зростання міжнародної інтеграції у галузях економіки, культури, технологій та політики приводить до зміщення традиційних геополітичних балансів і створення нових міжнародних відносин, але також викликає проблеми, пов'язані з нерівномірністю розвитку, культурними конфліктами та частковою втратою національного суверенітету [7].

Спостерігається ріст економічної нерівності, проблемами сталого розвитку та впливом глобальних фінансових криз. Економічна стабільність та зростання залишаються ключовими викликами для урядів і міжнародних організацій. Соціальні питання гендерної рівності, міграції, урбанізації, а також зміни в соціальних нормах і цінностях вимагають нових підходів у соціальній політиці та управлінні.

У політичному аспекті спостерігається зростання популізму, поширення воєн, що не можуть бути припинені на основі розроблених у минулому столітті принципів міжнародного права. Посилення міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних викликів, таких як кліматичні зміни та тероризм, що спостерігалось на початку століття, усе ж не набуло характеру сталого і довершеного, свідченням чому є неможливість вирішити колективно проблему наймасштабнішої війни у Європі з часів Другої світової війни – повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 р.

Не зважаючи на поширення і розвиток вчення про сталий розвиток, зміна клімату, забруднення навколишнього середовища, втрата біорізноманіття та проблеми сталого ресурсного управління усе ще становлять серйозні загрози для глобального екологічного балансу.

В умовах XXI століття наявні виклики вимагають інтегрованого підходу, що об'єднує наукові знання, технологічні інновації, соціальну відповідальність та політичну мудрість. Актуальність проблематики полягає у необхідності адаптації до мінливого світу, вироблення ефективних стратегій відповіді на ці виклики та використання потенціалу глобальних змін для позитивного розвитку людства [8].

Глобалізація є багатогранним і комплексним процесом, що охоплює економічні, політичні, культурні та соціальні аспекти міжнародної інтеграції та взаємодії. Вона характеризується зростанням глобальних зв'язків та взаємозалежностей між країнами та народами, включаючи кілька ключових аспектів [9; 10; 11].

Економічна глобалізація передбачає збільшення міжнародної торгівлі та капіталовкладень, інтеграцію світових фінансових ринків і розвиток глобальних виробничих ланцюжків. Стандартизація економічних правил і практик, а також поширення капіталістичної моделі економіки сприяють створенню єдиного економічного простору, де товари, послуги та капітал можуть вільно пересуватися між країнами.

Політична глобалізація пов'язана зі зростанням міжнародного впливу та ролі транснаціональних урядових і неурядових організацій. Підвищення ролі міжнародних інституцій та стандартів у внутрішній та зовнішній політиці країн формує глобальні політичні структури, що забезпечують координацію і співпрацю між державами на міжнародному рівні.

Культурна глобалізація описує поширення культурних виробів, цінностей та ідеалів через межі країн. Глобалізація мас-медіа, розповсюдження популярної культури та крос-культурний обмін сприяють формуванню спільних культурних цінностей і зразків поведінки, що веде до взаєморозуміння та толерантності між народами.

Соціальна глобалізація відноситься до зростаючої взаємозалежності та взаємодії між людьми з різних культурних та географічних середовищ. Міграція, туризм та міжкультурний обмін формують глобальну соціальну мережу. Збільшення контактів між представниками різних культур веде до взаємозбагачення та розширення соціальних горизонтів.

Технологічна глобалізація включає швидкий розвиток та поширення технологій, що дозволяють миттєве комунікування та обмін інформацією на глобальному рівні. Створення глобальної інформаційної інфраструктури сприяє поширенню знань, інновацій та технологічних досягнень по всьому світу. Такий розвиток технологій не лише прискорює процес глобалізації, але й створює нові можливості для співпраці та розвитку на міжнародному рівні.

Теоретичні підходи до вивчення глобалізації варіюються від гіперглобалізму, який підкреслює невідворотність та всеохоплюючий характер глобалізації, до скептичного підходу, що критикує ідею про глобальну однорідність та підкреслює важливість національних та локальних контекстів. Трансформаційний підхід бачить глобалізацію як процес, що перетворює політичні, економічні та культурні структури, але не обов'язково веде до одномірності чи однорідності.

Глобалізація є надзвичайно складним та багатограним явищем, яке, очевидно, формуватиме світовий порядок та визначатиме ключові аспекти міжнародних відносин у ХХІ столітті.

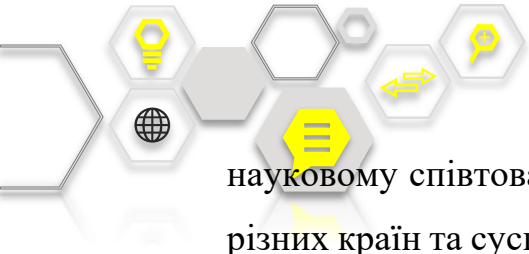
Вплив глобалізації на економічні, соціальні та культурні процеси є глибоким і багатограним, проникаючи в різноманітні аспекти сучасного світу. Цей феномен змінює традиційні патерни взаємодії між країнами та культурами, впливаючи на спосіб життя, роботу та взаємини між людьми.

Глобалізація сприяє інтеграції світової економіки через міжнародну торгівлю, прямі іноземні інвестиції та глобалізацію фінансових ринків. Вона веде до створення глобальних ринків для товарів та послуг, розвитку транснаціональних корпорацій, та зростання конкуренції на глобальному рівні. Однак це також призводить до розширення економічної нерівності між та в межах країн, а також до проблем з регулюванням міжнародних економічних процесів.

У соціальному аспекті глобалізація впливає на соціальні структури, зокрема через міграцію, урбанізацію та зміни у соціальних нормах, сприяє зростанню культурного розмаїття в суспільствах, але також може призводити до соціальних конфліктів, ерозії традиційних цінностей та ідентичностей. Водночас, глобалізація вносить свій вклад у розповсюдження ідей про права людини, гендерну рівність та стійкий розвиток.

Також глобалізація веде до інтенсивного культурного обміну та взаємодії. З одного боку, це сприяє популяризації світової культури, мистецтва та розваг, а з іншого - може призводити до культурної гомогенізації та затінення локальних культур. Вплив Західної культури, особливо через мас-медіа та рекламу, часто розглядається як домінування однієї культури над іншими.

Окреслені процеси взаємопов'язані та часто взаємопосилюють один одного. Економічні зміни ведуть до соціальних перетворень, які, у свою чергу, впливають на культурні практики та взаємини. Глобалізація також стимулює розвиток нових технологій, які додатково прискорюють ці процеси. Глобалізація у ХХІ столітті продовжує бути предметом жвавих дискусій у

науковому співтоваристві, з огляду на її складні та суперечливі наслідки для різних країн та суспільств. Вона залишається важливим фактором, що впливає на майбутній розвиток глобальної економіки, політики та культури.

Аналіз взаємозв'язку між інтелектуальною безпекою та процесами глобалізації є актуальним та складним завданням, враховуючи швидкі зміни у глобальному інформаційному просторі та інтенсифікацію міжнародних зв'язків. Інтелектуальна безпека, яка охоплює захист інтелектуальної власності, забезпечення безпеки інформаційних технологій та збереження культурної та освітньої спадщини, є вкрай важливою у контексті глобалізаційних процесів.

Захист інтелектуальної власності стає першочерговим завданням у контексті глобалізації, яка відкриває нові можливості для міжнародної торгівлі, водночас створюючи серйозні виклики, пов'язані з контрафакцією та порушенням авторських прав на глобальному рівні. У відповідь на ці виклики уряди та міжнародні організації зобов'язані розробляти і впроваджувати дієві механізми, що забезпечують захист інтелектуальної власності, підтримують справедливую конкуренцію та стимулюють інновації.

Паралельно з цим, інформаційні технології, які активно поширюються завдяки глобалізації, піднімають питання кібербезпеки на новий рівень. Зі зростанням масштабів глобальних інформаційних мереж виникають ризики для національної безпеки та конфіденційності даних, що вимагає всебічного підходу. Ефективний захист у сфері кібербезпеки передбачає не лише технічні заходи, а й правове регулювання, а також посилену міжнародну співпрацю для боротьби з кіберзлочинами та забезпечення захисту критично важливої інформації.

Збереження культурної та освітньої спадщини набуває особливого значення в умовах глобалізації, яка, хоча й сприяє культурному обміну та доступу до глобальних освітніх ресурсів, водночас несе загрозу втрати локальних культурних традицій та мовної різноманітності. Це створює необхідність активних дій з боку держав для підтримки і захисту національної

культурної спадщини, з метою збереження ідентичності в умовах зростаючої глобальної взаємодії.

Інформаційний суверенітет стає ключовим питанням у контексті міжнародних інформаційних впливів та пропаганди. Збереження цього суверенітету потребує захисту від зовнішніх загроз, зокрема шляхом посилення національної інформаційної безпеки, контролю над стратегічно важливою інформацією та підтримки національних інформаційних ресурсів.

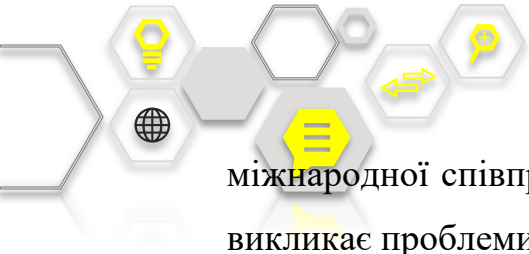
Формування глобальних стандартів і регулювання у сфері інтелектуальної безпеки є необхідністю для гармонізації правових рамок та практик на міжнародному рівні. Розробка таких стандартів сприяє єдиному підходу до захисту інтелектуальних прав та кібербезпеки, що дозволяє мінімізувати ризики порушень і підвищити ефективність міжнародного співробітництва.

Етичні питання та конфіденційність даних стають пріоритетними в глобалізованому світі, де зростає значення прозорих і відповідальних практик у зборі та обробці інформації. Детальне правове регулювання цих аспектів забезпечує захист прав як індивідів, так і організацій у цифровому середовищі, що сприяє зміцненню довіри до інформаційних технологій.

Взаємозв'язок між інтелектуальною безпекою та глобалізацією вимагає комплексного підходу, що включає правове регулювання, міжнародне співробітництво та розвиток внутрішніх механізмів захисту. Питання інтелектуальної безпеки стають особливо актуальними у контексті швидкого розвитку технологій та зростання міжнародних інформаційних потоків, що вимагає постійної адаптації та вдосконалення механізмів захисту.

Аналіз впливу глобалізації на освіту, науку та інновації відкриває розуміння того, як міжнародні взаємодії та інтеграційні процеси формують ці ключові сфери людської діяльності. Глобалізація суттєво впливає на доступ до знань, методики досліджень та розвиток нових технологій.

У цілому, глобалізація демонструє як позитивний, так і негативний вплив на освіту, науку та інновації. З одного боку, вона сприяє зростанню

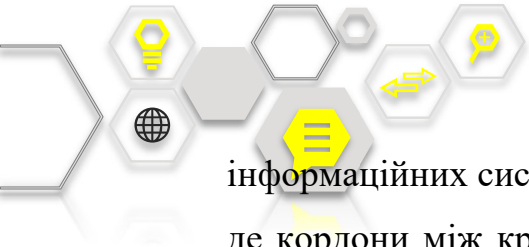
міжнародної співпраці, доступу до знань та розвитку технологій. З іншого – викликає проблеми, пов'язані з уніфікацією освітніх та наукових стандартів та може підсилювати нерівність у доступі до освітніх та наукових ресурсів.

У ХХІ столітті розвиток інформаційних технологій значно посилив динаміку глобалізаційних процесів. Інтернет і цифрові комунікаційні платформи забезпечили миттєвий обмін інформацією, сприяючи швидкому поширенню ідей, технологій та культурних цінностей. Глобальні інформаційні мережі об'єднали країни та народи, полегшуючи міжнародну торгівлю, співпрацю та інновації. Це призвело до зростання взаємозалежності економік та суспільств, створюючи нові виклики та можливості для розвитку у глобальному масштабі.

Роль інформаційних технологій у глобалізаційних процесах є критично важливою, оскільки вони виступають як один із ключових каталізаторів глобалізації, змінюючи способи взаємодії між країнами, компаніями та індивідами. Інформаційні технології дозволяють миттєвий обмін інформацією та спілкування між людьми з різних куточків світу, забезпечуючи основу для міжнародного діалогу, культурного обміну та співробітництва. Полегшуючи міжнародну торгівлю, електронну комерцію, онлайн-банкінг, та управління ланцюжками поставок у глобальному масштабі, інформаційні технології стали невід'ємною частиною сучасної економіки. У часи пандемії та повномасштабного вторгнення РФ підтвердився потенціал ІТ у сфері онлайн-освіти, відкритого доступу до наукових ресурсів та спільних дослідницьких проектів, перетворюючи способи навчання та наукових досліджень.

Разом з тим, у контексті глобалізації виникають нові виклики, пов'язані з кібербезпекою, захистом персональних даних та інформаційним суверенітетом держав. Однак неможливо заперечувати, що інформаційні технології дозволяють широкому колу людей доступ до величезних обсягів інформації, сприяючи підвищенню обізнаності та громадянської активності.

З розвитком інформаційних технологій і глобалізації значно зросла важливість інтелектуальної безпеки. Захист інтелектуальної власності,

інформаційних систем та культурної спадщини набув нового значення у світі, де кордони між країнами стають все більш прозорими. Цифрові платформи сприяють поширенню інновацій і культурних цінностей, водночас посилюючи ризики кіберзлочинності та порушень авторських прав. У недалекому майбутньому ми можемо говорити про інтелектуальну безпеку не лише як аспект національної політики, але як глобальну мету, що охоплює захист інтересів цілих народів. Стирання кордонів під впливом інформаційних технологій сприяє формуванню єдиної інтелектуальної спільноти, де захист знань, інновацій та культурної спадщини стане спільною відповідальністю всіх держав, забезпечуючи безпечний та гармонійний розвиток усього людства.

Таким чином, в цілому, інформаційні технології відіграють фундаментальну роль у розвитку глобалізаційних процесів, формуючи нові шляхи для економічного розвитку, соціальної інтеграції та культурного обміну. Водночас, вони привносять нові виклики та ризики, які вимагають відповідального підходу та ретельного регулювання.

Класифікація основних ризиків для сталого розвитку у частині інтелектуальної безпеки нації у зв'язку з глобалізацією вимагає розуміння того, як міжнародна інтеграція та глобальні процеси можуть впливати на національні інтереси, культуру, інформаційні ресурси та інтелектуальний капітал. Основні ризики можна класифікувати наступним чином [12-16]:

1. Втрата інформаційного суверенітету:

- ризик втрати контролю над власними інформаційними ресурсами та інфраструктурою;
- залежність від іноземних інформаційних систем і технологій.

2. Загрози кібербезпеці:

- збільшення ймовірності кібератак на важливу національну інфраструктуру;
- ризики щодо захисту персональних даних громадян та комерційної таємниці.

3. Контрафакт та порушення інтелектуальних прав:

- розповсюдження підробленої продукції та порушення прав на інтелектуальну власність;
- втрата доходів від ліцензування та інших видів комерціалізації інтелектуальної власності.

4. Культурна гомогенізація:

- втрата культурної унікальності та традицій внаслідок глобалізації та домінування іноземних культурних впливів;
- загроза затінення місцевої мови, історії та культурних цінностей.

5. Економічні ризики:

- залежність від глобальних економічних циклів та міжнародних ринків;
- ризик «відтоку мізків» та втрати висококваліфікованих кадрів через міграцію.

6. Етичні та юридичні виклики:

- складнощі у забезпеченні дотримання міжнародних стандартів у сфері інтелектуальної власності;
- виклики у регулюванні етичних аспектів новітніх технологій (наприклад, штучний інтелект, генна інженерія).

7. Політичні та соціальні ризики:

- вплив зовнішньої інформаційної пропаганди та дезінформації на внутрішню політику;
- соціальна нестабільність, спричинена економічними та культурними змінами.

Керування цими ризиками вимагає комплексного підходу, що включає розробку ефективних національних стратегій у сфері інтелектуальної безпеки, зміцнення законодавчої бази, підвищення обізнаності громадян та розвиток внутрішніх інноваційних та технологічних потенціалів.

Висновки. Встановлено, що глобалізація і сталий розвиток виступають ключовими детермінантами цивілізаційного та соціально-економічного поступу у XXI столітті. Цивілізація як складний соціальний конструкт, який

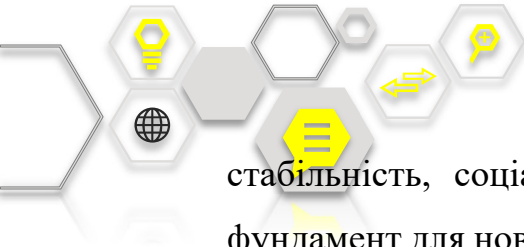

охоплює широкий спектр людських досягнень і організаційних структур, розвивається на основі рівня культурного, технологічного, економічного та політичного розвитку. Доведено, що цивілізаційний поступ є багатовимірним процесом, який включає еволюцію суспільних структур, культурних норм, технологічних інновацій, політичних систем та економічних практик. Цей розвиток відображає як матеріальні, так і соціальні, культурні та інтелектуальні аспекти людської діяльності.

Розвиток інформаційних технологій у ХХІ столітті значно посилив динаміку глобалізаційних процесів. Інтернет і цифрові комунікаційні платформи забезпечили миттєвий обмін інформацією, сприяючи швидкому поширенню ідей, технологій та культурних цінностей. Глобальні інформаційні мережі об'єднали країни та народи, полегшуючи міжнародну торгівлю, співпрацю та інновації. Це призвело до зростання взаємозалежності економік та суспільств, створюючи нові виклики та можливості для розвитку у глобальному масштабі. Доведено, що інформаційні технології виступають ключовими каталізаторами глобалізації, змінюючи способи взаємодії між країнами, компаніями та індивідами.

У сучасних умовах особливої значущості набуває інтелектуальна безпека як загальноцивілізаційна цінність, що сприяє цивілізаційному поступу у глобальних масштабах. Зростання ролі цифрових платформ та інформаційних технологій підсилює ризики кіберзлочинності та порушень авторських прав. Встановлено, що ефективне забезпечення інтелектуальної безпеки вимагає створення механізмів захисту знань та інновацій, а також підтримки культурного розвитку та освіти.

Глобалізація та розвиток інформаційних технологій сприяють стиранню кордонів, що дозволяє у недалекому майбутньому говорити про інтелектуальну безпеку нації, а не лише держави. Створення єдиної інтелектуальної спільноти, де захист знань, інновацій та культурної спадщини стане спільною відповідальністю всіх держав, забезпечить безпечний та гармонійний розвиток усього людства. Встановлено, що економічна

стабільність, соціальні трансформації та культурний розвиток формують фундамент для нових етапів цивілізаційного прогресу, підсилюючи глобальну інтеграцію та забезпечуючи стійкий розвиток людства.

Список використаних джерел

1. Jacobs, G. (2016). A brief history of mind and civilization. *Cadmus*, 2(6), 71-110. https://www.researchgate.net/profile/Garry-Jacobs-3/publication/318876673_A_Brief_History_of_Mind_and_Civilization/links/5982d92c458515a60df81517/A-Brief-History-of-Mind-and-Civilization.pdf
2. Flannery, K. V. (1972). The cultural evolution of civilizations. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 399-426. https://www.academia.edu/download/33571699/otra_de_flannery.pdf
3. Kuran, T. (2009). Explaining the economic trajectories of civilizations: The systemic approach. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 71(3), 593-605. <http://sites.duke.edu/timurkuran/files/2016/10/jebo23409-final-1.original.pdf>
4. Korotaev, A. V. (2004). *World religions and social evolution of the old world Oikumene civilizations: A cross-cultural perspective*. New York: Edwin Mellen Press. https://www.academia.edu/download/53925645/Korotayev_World_Religions_and_Social_Evolution.pdf
5. Janus, T., & Lim, J. J. (2013). Institutional development, capital accumulation, and the emergence of civilizations. University of Wyoming, and the World Bank and Santa Cruz Institute for International Economics, 6, 1-35. https://www.academia.edu/download/80441839/janus_lim.pdf
6. Guo, R., & Guo, R. (2017). Civilization as a cyclical human process. In *An economic inquiry into the nonlinear behaviors of nations: Dynamic developments and the origins of civilizations* (pp. 139-172). https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-48772-4_6
7. Grinin, L., & Grinin, A. (2020). The cybernetic revolution and the future of technologies. *The 21st century singularity and global futures: A big history*

perspective, 377-396. https://www.researchgate.net/profile/A-Korotayev/publication/338348261_The_21st_Century_Singularity_and_Global_Futures_A_Big_History_Perspective_A_Big_History_Perspective/links/61ce08c9da5d105e550be623/The-21st-Century-Singularity-and-Global-Futures-A-Big-History-Perspective-A-Big-History-Perspective.pdf#page=383

8. Klein, J. T. (2007). Interdisciplinary approaches in social science research. The SAGE handbook of social science methodology. SAGE Publications, Los Angeles, 32-50. <https://www.torrossa.com/gs/resourceProxy?an=4912554&publisher=FZ7200#page=49>

9. Dogan, E. (2013). Are there linkages between different types of globalization and economic growth. *Advances Appl Econ Fin*, 4(1), 678-685. https://www.researchgate.net/profile/Eyup-Dogan-2/publication/274074015_Are_There_Linkages_Between_Different_Types_of_Globalization_and_Economic_Growth/links/5612576b08aec422d1174c8e/Are-There-Linkages-Between-Different-Types-of-Globalization-and-Economic-Growth.pdf

10. Ruettimann, B. (2009, September). Modelling economic globalization—The basic globalization types. In Global Studies Association Conference, Royal Holloway University London, UK. <https://brunoruettimann.de/dl/BasicGlobalizationTypes.pdf>

11. Sassen, S. (2003). The state and globalization. *Interventions*, 5(2), 241-248.

12. Schlosberg, D. (2007). Defining environmental justice: Theories, movements, and nature. OUP Oxford. <https://greenresistance.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/01/defining-environmental-justice.pdf>

13. Scott, L., & Jackson, P. (2004). The study of intelligence in theory and practice. *Intelligence & National Security*, 19(2), 139-169.

14. Seibel, W., & Anheier, H. K. (1990). Sociological and political science approaches to the third sector. *The third sector: Comparative studies of nonprofit*

organizations,

21(7).

<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110868401.7/pdf?licenseType=restricted>

15. Sillitoe, P. (2007). Local science vs. global science: An overview. Local science vs. global science: Approaches to indigenous knowledge in international development, 4, 1-22.

https://www.google.com/books?hl=uk&lr=&id=IOS2e71vi6IC&oi=fnd&pg=PA1&dq=A+global+scientific+problem&ots=nhL-3srZja&sig=IhS-eJPRJEwbYW0CHq10zyY_Rio

16. Smart Nation and Digital Government Office. (2018). Smart Nation: The way forward. Smart Nation. Retrieved from <https://www.smartnation.gov.sg/files/publications/smart-nation-strategy-nov2018.pdf>